

Định hướng dạy học những điểm mới về kinh tế trong môn Giáo dục kinh tế và Pháp luật ở trường trung học phổ thông

Nguyễn Văn Thắng*

*TS. Khoa Giáo dục Chính trị, Trường Đại học Sư phạm, Đại học Huế

Received: 25/9/2023; Accepted: 30/9/2023; Published: 6/10/2023

Abstract: Economic education is a basic content in the Economics and Law Education program in High School. The economic content in the Economics and Law Education program inherits some of the content in the current Citizenship Education program and adds a lot of new knowledge with a new approach. The new economic knowledge added in the Economics and Law Education curriculum is difficult content for teachers in high school. Therefore, to teach these new and difficult economic content well, the teaching staff at High School needs to be oriented in teaching.

Keywords: New points economics, Economic education, High school

1. Đặt vấn đề

Thực hiện Quyết định số 404/QĐ-TTg của Thủ tướng Chính phủ, ngày 27 tháng 3 năm 2015 về phê duyệt “Đề án đổi mới chương trình, sách giáo khoa giáo dục phổ thông”, ngày 26 tháng 12 năm 2018, Bộ Giáo dục và Đào tạo đã ban hành Chương trình Giáo dục phổ thông mới. Trong đó, chương trình môn Giáo dục Công dân (GDCC) ở bậc Trung học phổ thông (THPT) gọi là Giáo dục Kinh tế và Pháp luật (GDKT&PL) và có sự thay đổi rất lớn về nội dung và cách tiếp cận. Giáo dục kinh tế là một nội dung cơ bản trong chương trình môn GDKT&PL tập trung vào 4 mạch kiến thức: hoạt động của nền kinh tế, hoạt động kinh tế của Nhà nước, hoạt động sản xuất kinh doanh và hoạt động tiêu dùng. Đặc biệt, những nội dung kinh tế này còn gắn bó chặt chẽ với chủ trương, đường lối, chính sách kinh tế của Đảng, Nhà nước, đây là những nội dung mới và khó đối với cả giáo viên (GV) và học sinh (HS).

Bắt đầu từ năm học 2022-2023, các trường THPT trong cả nước triển khai thực hiện giảng dạy nội dung kinh tế trong chương trình môn GDKT&PL cho HS lớp 10 và năm học 2023-2024 cho HS lớp 11. Qua hơn một năm triển khai thực hiện giảng dạy nội dung kinh tế trong chương trình môn GDKT&PL, mặc dù đã có nhiều cố gắng nhưng do nguyên nhân khách quan và chủ quan, đội ngũ GV THPT gặp rất nhiều khó khăn trong việc giảng dạy những nội dung kinh tế mới theo cách tiếp cận mới. Đội ngũ GV giảng dạy môn GDCC trước đây nay chuyển sang giảng dạy những vấn đề kinh tế mới trong môn GDKT&PL nên còn lúng túng, chưa thực sự hiểu môn học. Năng lực triển khai dạy học nội dung kinh tế theo hướng

hình thành kiến thức, kỹ năng, phát triển năng lực HS chưa cao. Nhiều GV chưa thành thạo trọng việc thiết kế bài dạy kinh tế theo hướng phát triển phẩm chất, năng lực HS. Do đó, vấn đề đặt ra là cần định hướng dạy học những điểm mới về kinh tế cho đội ngũ GV GDKT&PL ở trường THPT.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Những điểm mới về kinh tế trong môn GDKT&PL ở trường THPT

Hiện nay, ở trường THPT đang thực hiện song song hai chương trình: chương trình môn GDCC ban hành 2006 giảng dạy lớp 12 và chương trình môn GDCC ban hành 2018 giảng dạy cho hai lớp 10 và 11 (gọi là môn GDKT&PL). Trong chương trình môn GDCC năm 2006, nội dung kinh tế được đưa vào phần thứ ba ở lớp 11 gồm 8 bài 14 tiết: Bài 1 (2 tiết): Công dân với sự phát triển kinh tế; Bài 2 (3 tiết): Hàng hóa - Tiền tệ - Thị trường; Bài 3 (2 tiết): Quy luật giá trị trong sản xuất và lưu thông hàng hóa; Bài 4 (1 tiết): Cạnh tranh trong sản xuất và lưu thông hàng hóa; Bài 5 (1 tiết): Cung - Cầu trong sản xuất và lưu thông hàng hóa; Bài 6 (2 tiết): Công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước; Bài 7 (2 tiết): Thực hiện nền kinh tế nhiều thành phần và tăng cường vai trò quản lý kinh tế của Nhà nước; Bài 8 (1 tiết): Một số hình thức tổ chức sản xuất - kinh doanh). Nội dung kinh tế trong chương trình môn GDCC năm 2006 chủ yếu là những kiến thức của khoa học kinh tế chính trị và cũng chỉ được giảng dạy ở một học kỳ của lớp 11 [2].

Trong chương trình môn GDCC ban hành năm 2018, nội dung kinh tế được giảng dạy ở cả 3 cấp học (Đạo đức ở tiểu học, GDCC ở Trung học cơ sở,

GDKT&PL ở THPT) gồm 4 mạch nội dung: hoạt động của nền kinh tế, hoạt động kinh tế của nhà nước, hoạt động sản xuất kinh doanh và hoạt động tiêu dùng. Bốn mạch nội dung kinh tế này được thực hiện theo nguyên tắc đồng tâm - phát triển. Một số nội dung kinh tế được trình bày lặp đi lặp lại hai hay nhiều lần, càng về sau càng được trình bày chi tiết hơn, sâu sắc hơn và đầy đủ hơn. Điều này là cần thiết và hợp lý về mặt sư phạm, nhất là đối với những vấn đề kinh tế có nội dung mới, khó không thể tiếp thu ngay một lúc và nhanh chóng hiểu ngay được. Ở bậc tiểu học và Trung học cơ sở (THCS) chỉ thiết kế một nội dung kinh tế là “hoạt động tiêu dùng”, chiếm khoảng 10% tổng thời lượng chương trình môn học và tập trung vào giáo dục tài chính cá nhân [1]. Ở bậc THPT, GDKT&PL là môn học lựa chọn theo nguyện vọng và định hướng nghề nghiệp của HS được thiết kế theo cấu trúc: giáo dục kinh tế 45%, giáo dục pháp luật 45% và kiểm tra, đánh giá 10%. Thời lượng dành cho môn học ở mỗi lớp là 70 tiết/năm học (mỗi tuần 2 tiết), các chuyên đề học tập ở mỗi lớp là 35 tiết/năm học (tổng cộng 105 tiết), thời lượng này tương đương với các môn Vật lý, Hoá học, Sinh học, Công nghệ, Tin học, Lịch sử, Địa lý,...[3, tr 7]. Đồng thời, HS còn được trang bị các kiến thức kinh tế chuyên sâu thông qua các chuyên đề học tập theo hướng tăng dần về số lượng và nâng cao độ khó về kiến thức (lớp 10 học 01 chuyên đề, lớp 11 học 01 chuyên đề, lớp 12 học 2 chuyên đề). Trong các chuyên đề học tập, kiến thức kinh tế chuyên sâu mang tính ứng dụng thực tiễn cao và có sự kết nối với nội dung kinh tế môn GDKT&PL. Việc thiết kế các chuyên đề kinh tế chuyên sâu giúp HS khai thác sự trải nghiệm của bản thân thông qua nhiều hoạt động ứng dụng như: dự án, khảo sát thực tế. Những hoạt động trải nghiệm này đề cao tính thực hành, hướng nghiệp giúp HS vận dụng kiến thức bài học vào thực tiễn cuộc sống của bản thân và sự lựa chọn nghề nghiệp trong tương lai [1]. Như vậy, so với chương trình môn GD&CD năm 2006, nội dung kinh tế trong chương trình môn GDKT&PL có sự điều chỉnh rất lớn và có những điểm mới:

- *Thứ nhất*, HS đã được tiếp cận kiến thức về kinh tế ngay từ lớp 4 ở bậc tiểu học và tăng dần về số lượng cũng như độ khó lên các bậc THCS và THPT. Kiến thức kinh tế mang tính hàn lâm của khoa học kinh tế chính trị giống như ở bậc đại học trong chương trình môn GD&CD trước đây được thay thế bằng các kiến thức kinh tế ứng dụng.

- *Thứ hai*, giáo dục kinh tế được thiết kế theo 4 mạch nội dung không chỉ là kiến thức của khoa

học kinh tế chính trị mà còn là kinh tế ngành (công nghiệp, nông nghiệp, dịch vụ), kinh tế chức năng (kinh tế phát triển, quản lý kinh tế), kinh tế vĩ mô, kinh tế vi mô. Đây là những nội dung mới và khó đòi hỏi đội ngũ GV giảng dạy môn GDKT&PL phải có sự am hiểu, phong kiến thức kinh tế vừa rộng, vừa chuyên sâu. GV còn phải có sự hiểu biết về kinh tế quốc tế, thương mại điện tử, logistics, marketing...

- *Thứ ba*, môn GDKT&PL ở trường THPT mang tính định hướng lựa chọn nghề nghiệp tương lai của HS nên người học còn được trang bị kiến thức kinh tế chuyên sâu thông qua các chuyên đề học tập. Do đó, khi dạy học đòi hỏi GV phải đảm bảo độ chính xác về mặt kiến thức lý thuyết và khả năng minh họa thực tiễn cao. GV phải thật sự hiểu rõ và nắm bắt tốt quá trình vận động kinh tế vĩ mô đến những biểu hiện của kinh tế vi mô. GV phải hiểu quy luật vận hành của nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa gắn với công nghiệp hóa, hiện đại hóa trong bối cảnh cách mạng công nghiệp lần thứ tư và hội nhập kinh tế quốc tế.

- *Thứ tư*, có sự thay đổi cách tiếp cận khi dạy học nội dung kinh tế trong chương trình mới. Trong chương trình GD&CD năm 2006, cách tiếp cận nội dung kinh tế bắt đầu từ kinh tế vĩ mô. Ở bậc THPT, việc giảng dạy các kiến thức kinh tế vĩ mô xa với cuộc sống thực tiễn của HS nên HS khó có thể nhận thức được về tính cân đối của tổng thể các bộ phận hợp thành của nền kinh tế quốc dân. Khi bắt đầu một môn học định hướng nhưng lại cho HS lĩnh hội các đơn vị kiến thức kinh tế khó, xa với sự tiếp cận thường nhật của HS, làm cho HS có thể mất dần sự hứng thú học tập. Do đó, trong chương trình môn GDKT&PL, cách tiếp cận nội dung kinh tế phù hợp với lứa tuổi các em HS THPT, đa phần quan tâm và nhận thức cơ bản về các vận động kinh tế vi mô xung quanh cuộc sống của mình. Nội dung kinh tế chú trọng hơn các mối quan hệ kinh tế vi mô (hoạt động tiêu dùng) gần gũi với HS, tạo ra cảm giác thích thú hơn cho HS, từ đó các em có động lực tự tìm hiểu, tự kiến tạo nên kiến thức của mình.

2.2. Một số định hướng dạy học những điểm mới về kinh tế trong môn GDKT&PL ở trường THPT

Khác với môn GD&CD năm 2006 cấp THPT chỉ giảng dạy 35 tiết (mỗi tuần 1 tiết), giờ đây môn GDKT&PL là môn học được lựa chọn theo nguyện vọng và định hướng nghề nghiệp của HS, thời lượng dành cho môn học ở mỗi lớp là 70 tiết/năm học (mỗi tuần 2 tiết), cùng thời lượng dành cho các chuyên đề học tập ở mỗi lớp là 35 tiết/năm học (tổng cộng

105 tiết). Thời lượng này tương đương với các môn Vật lý, Hoá học, Sinh học, Công nghệ, Tin học, Lịch sử, Địa lý,...[3, tr 7]. Nhiều GV gặp khó khăn khi dạy học nội dung kinh tế mới do thiếu kiến thức kinh tế vì không được đào tạo đúng chuyên ngành, chương trình đào tạo GV trước đây nặng về tính lý luận chính trị, hàn lâm. Một số GV được đào tạo các ngành lý luận chính trị ở các trường đại học, học viện không thuộc sư phạm. Khi chuyển sang giảng dạy môn GDKT&PL với hàm lượng kiến thức kinh tế chiếm 45% (Pháp luật 45%) trong điều kiện GV chưa được trang bị đầy đủ kiến thức kinh tế học làm cho chất lượng bài dạy không cao. Hiện nay, theo quy định của Bộ Giáo dục và Đào tạo, để giảng dạy môn GDKT&PL ở THPT, GV phải được đào tạo đúng tên ngành: Giáo dục Pháp luật, mã ngành: 7140248 tại các trường Đại học Sư phạm, Khoa sư phạm của các trường đại học trong cả nước. Theo đúng lộ trình, khóa đầu tiên được Bộ Giáo dục Đào tạo cấp mã ngành đào tạo Giáo dục Pháp luật là 2018-2022. Tuy nhiên, cho đến nay rất ít và hầu như chưa có trường đại học nào trong cả nước đào tạo được GV ngành Giáo dục Pháp luật đáp ứng yêu cầu giảng dạy nội dung kinh tế trong chương trình môn GDKT&PL ở THPT.

Để đáp ứng yêu cầu giảng dạy nội dung kinh tế trong chương trình môn GDKT&PL ở trường THPT hiện nay, theo chúng tôi cần quán triệt một số định hướng cơ bản sau đây:

Một là, *đẩy mạnh quá trình đào tạo, đào tạo lại, chuẩn hóa, bồi dưỡng kiến thức về kinh tế cho đội ngũ GV*. Điều 72 của Luật Giáo dục năm 2019 quy định GV: “Có bằng cử nhân thuộc ngành đào tạo GV trở lên đối với GV tiểu học, THCS, THPT. Trường hợp môn học chưa đủ GV có bằng cử nhân thuộc ngành đào tạo GV thì phải có bằng cử nhân chuyên ngành phù hợp và có chứng chỉ bồi dưỡng nghiệp vụ sư phạm”[5, tr 29]. Tuy nhiên để đảm bảo dạy học nội dung kinh tế chuyên sâu môn GDKT&PL ở THPT, đội ngũ GV cần phải được đào tạo đúng chuẩn ngành: Giáo dục Pháp luật, mã ngành: 7140248 tại các trường đại học Sư phạm, Khoa sư phạm của các trường đại học. Đồng thời, mỗi một thời kỳ, giai đoạn phát triển, có nhiều vấn đề kinh tế mới nảy sinh, vì vậy đội ngũ GV cần được đào tạo lại, chuẩn hóa, bồi dưỡng kiến thức về kinh tế nhằm bổ sung, cập nhật những nội dung kinh tế mới. Quá trình đó được thực hiện thông qua các khóa tập huấn hè, bồi dưỡng chuyên môn phù hợp với yêu cầu thực tiễn địa phương và trường học.

Hai là, *đổi mới hình thức, phương pháp giảng dạy kinh tế nâng cao chất lượng dạy học*. Dạy học về kinh tế, không chỉ là hiểu về các khái niệm mà quan trọng là giải thích, làm rõ nội dung các khái niệm đó bằng các ví dụ thực tiễn. Nếu chỉ giải thích đúng (về mặt từ ngữ) mà có minh chứng thực tiễn minh họa cho khái niệm, luận điểm, quan điểm...thì chưa có thể phản ánh một cách toàn diện bản chất của đại lượng mà khái niệm đó phản ánh.

3. Kết luận

Quán triệt tinh thần đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục đào tạo, chương trình môn GDKT&PL ở THPT được bổ sung nhiều nội dung kinh tế mới và khó so với chương trình GDCD năm 2006. Những kiến thức kinh tế chính trị hàn lâm được thay thế bằng những kiến thức kinh tế thiết thực đối với HS. Thay tên gọi, đổi mới nội dung đòi hỏi phải đẩy mạnh đào tạo, chuẩn hóa, bồi dưỡng về kiến thức kinh tế cho đội ngũ GV giảng dạy môn GDKT&PL ở trường THPT. Việt Nam đang hội nhập ngày càng sâu rộng vào nền kinh tế thế giới, nhiều vấn đề kinh tế thị trường hiện đại này sinh đòi hỏi phải trang bị và định hướng cho đội ngũ GV trong quá trình giảng dạy giúp HS hiểu biết về kinh tế trong nước và thế giới, biết vận dụng hiệu quả kiến thức, kỹ năng đã học để giải quyết vấn đề trong đời sống thực tiễn.

Tài liệu tham khảo

- [1]. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), *Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26 tháng 12 năm 2018 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo về Chương trình giáo dục phổ thông môn Giáo dục Công dân*, Hà Nội.
- [2]. Mai Văn Bính (Tổng chủ biên kiêm chủ biên), Phạm Văn Hùng, Phan Thanh Phố, Vũ Hồng Tiến – Phí Văn thức (2004), *Giáo dục công dân 11, Sách giáo khoa thí điểm – Sách GV*, NXB Giáo dục, Hà Nội.
- [3]. Trần Thị Mai Phương, (Chủ biên), Nguyễn Hà An, Phạm Thị Kim Dung, Nguyễn Thị Toan (2022), *Tài liệu bồi dưỡng GV sử dụng sách giáo khoa môn Giáo dục Kinh tế và Pháp luật lớp 10*, NXB Giáo dục Việt Nam
- [4]. Nguyễn Văn Thắng, Trần Văn Tiến (2020), *Đào tạo, bồi dưỡng, chuẩn hóa đội ngũ GV đáp ứng yêu cầu Chương trình giáo dục phổ thông 2018*, Tạp chí Giáo dục, Số đặc biệt, kỳ 1 tháng 11/2020.
- [5]. Quốc hội Nước CHXHCN Việt Nam (2019), *Luật giáo dục*, NXB Chính trị Quốc gia – Sự thật, Hà Nội.